

Verslag Werksessie Duurzaam Terschelling te Midsland ('t Schylger Jouw)

Datum: 15 februari 2018

Aanwezig: Zie lijst onder verslag

Dirk-Jan van Schie opent de avond. Hij is erg blij met de grote opkomst die naar 't Schylger Jouw gekomen is. Vervolgens geeft hij het woord aan de wethouder Duurzaamheid, Hendrik-Klaas van der Wielen.

Hendrik-Klaas van der Wielen spreekt over de doelstelling van de Waddeneilanden om in 2020 zelfvoorzienend te zijn. Hij geeft aan dat er nog van alles moet gebeuren en dat de datum steeds dichterbij komt. Om hier meer structuur in aan te brengen is het de bedoeling om een uitvoeringsprogramma voor de komende vijf jaar op te gaan stellen. Volgens Hendrik-Klaas van der Wielen heeft de doelstelling wel al tot omdenken over energieverbruik geleid. Veel eilanders hebben de handschoen opgepakt en hebben maatregelen genomen.

De wethouder is onlangs aanwezig geweest bij bijeenkomsten over de Friese energiestrategie. Hij vertelt dat in vergelijking met de Waddeneilanden, in Friesland is gekozen voor een ander tempo voor het behalen van de doelstelling, namelijk 2050 met 2030 als tussenstap om de dan behaalde resultaten te monitoren. De bijdragen van sprekers waren gericht op het onder de aandacht brengen van de Trias Energetica:

1. Energie duurzaam opwekken.
2. Energie zo nuttig mogelijk gebruiken en verbruik tegengaan.
3. Als er gebruik gemaakt wordt van fossiele brandstoffen, dit zo duurzaam mogelijk doen.

Volgens Hendrik-Klaas van der Wielen wordt hier op de Waddeneilanden al goed rekening mee gehouden, maar er mogen zeker ambitieuze doelen gesteld worden voor de toekomst. Als voorbeeld noemt hij het beperken van de co2 uitstoot en energieneutraal.

Hendrik-Klaas van der Wielen hoopt dat er bij de werksessies niet te veel in belemmeringen wordt gedacht, maar in kansen. 'Laten we vooral de positieve resultaten benoemen, zoals het Zonnepark Hee dat binnen vier uur de benodigde financiën heeft opgehaald.'

Dirk-Jan van Schie neemt het woord over van de wethouder en legt het waarom van de werksessies uit, namelijk het doel van de publieke avonden bepalen en voor te bereiden. Er komen twee publieke avonden die Terschelling Energie samen met de gemeente Terschelling gaat organiseren in de ET10 waarbij iedere eilander zal worden uitgenodigd om een stip op de horizon te zetten.

De uitkomst van de publieke avonden gebruikt de gemeente als bouwsteen voor het door wethouder van de Wielen reeds genoemde 5-jarige uitvoeringsprogramma duurzaamheid.

Dirk-Jan van Schie geeft aan dat ter voorbereiding van deze publieksavonden de aanwezigen zijn uitgenodigd om met elkaar van gedachten te wisselen en voorbereidingen te treffen. Jullie zijn uitgenodigd omdat jullie al bezig zijn met het thema duurzaamheid op Terschelling. Op Vlieland is een zelfde proces gevolgd. Dit heeft een flink aantal werkgroepen opgeleverd waar succesvolle projecten uit zijn voort gekomen. Dirk-Jan van Schie hoopt dat dit voor Terschelling ook zal gebeuren naast de nu al succesvolle projecten zoals de koplopersgroep en de duurzame ondernemers van het eiland.

De aanwezigen worden na de uitleg in groepen verdeeld en krijgen per groep een vragenlijst over de publieke avonden. In klein comité gaan de groepen brainstormen en daarna wordt er gezamenlijk teruggekoppeld wat er is bovengekomen. De uitkomsten van de groepen zijn in onderstaande opsomming per vraag uitgewerkt.

Doel(en):

Wat moet het doel zijn van de publieke avonden?

- Het enthousiasmeren van de duurzaamheid op Terschelling.
- Het uitwisselen van ideeën met name door 'gewone burgers'. Iedereen heeft een verhaal over hoe hij of zij aan een duurzaam project is begonnen (succesverhalen).
- Vragen of de eilanders hun eigen verbruikgegevens willen meenemen naar de publieke avond, zodat dit inzicht kan bieden in het verbruik.
- De eilanders laten aan het einde van de publieke avond een idee achter en een persoonlijk duurzaam target.
- De avond moet laagdrempelig zijn voor alle eilanders.
- Hoe krijg je de eilanders betrokken? Door wellicht te stimuleren met een financiële prikkel of juist een dreiging.
- Rekenvoorbeelden geven door middel van zogenaamde 'voorbeeld huizen'. Zo wordt het concreet wat men kan besparen en wordt het toegankelijker om duurzamer bezig te gaan.

Wat is voor Terschelling een realistische ambitie?

- Een mooie realistische ambitie voor Terschelling is om per 2025 een kwart minder energie te verbruiken.
- Nieuwe ambitie om over 15 jaar gasvrij te zijn op Terschelling. Daar horen vervolgens 2 stappenplannen bij. 1 stappenplan voor het gehele eiland. Hierin wordt omschreven wat er voor nodig is om dit te bereiken. Daarnaast een stappenplan voor individuele huishoudens. Mensen moeten als het ware ontzorgt worden en op een presenteerblaadje aangeboden hoe hun woning gasvrij kan worden.
- Energie besparen op het eiland zelf. Hier op Terschelling energiezuinig en groen bezig gaan. Gebruik maken van de meest dichtbij zijnde energiebronnen

Wat willen we bereiken? Wanneer kunnen deze avonden een succes genoemd worden?

- Dat wij als kleine gemeenschap dat gene halen waar heel Nederland over praat betreffende duurzaamheid. Er kan gesproken worden over een succes wanneer er enthousiasme is voor het vervolg en mensen willen meewerken aan de duurzaamheid.
- Betrokkenheid vergroten.
- Grootschalige inkoop van bijvoorbeeld accu's.

**Welke praktische doelen moeten er met de publieke avonden bereikt worden?
Welke afspraken moeten er zijn gemaakt?**

- 'What's in it for me?' betreffende financiën en ambitie. Vertel aan de eilanders wat het gaat opleveren.
- Er hoeven geen afspraken gemaakt te worden, maar er moeten wel werkgroepen opgericht worden.
- Milieubarometer. Er is een barometer voor bedrijven, maar er kan er ook één gemaakt worden voor huishoudens waar men zelf de verbruiksgegevens in kan vastleggen. Je kunt dit vervolgens openbaar maken en vergelijken.

Inhoud:

Welke partijen moeten hier zeker bij aanwezig zijn?

- Iedereen met een energieaansluiting.
- Woningbouwvereniging de Veste.
- Raadsleden, burgers, makelaars, installateurs (zij hebben de kennis).

Wat moet er besproken en besloten worden tijdens de publieke avonden?

- Wat het aan voordeel gaat opleveren (idealisme).
- Financiële stimuleringsregeling.
- Voorbeelden van positieve verhalen ter inspiratie.
- Het stappenplan waarin staat wat mensen thuis kunnen doen om energie te besparen of op te wekken. Kleine voorbeelden hoe je besparing inzichtelijk kan maken.

Moeten de avonden een thema hebben? Welk?

- Noem het niet perse duurzaam, omdat mensen 'duurzaam moe' zijn.
- Je kan aparte avonden organiseren met energithema's zoals wind en zon.

Hoe wordt het thema duidelijk? Wat is er nodig om het thema te bespreken en uit te diepen? Wat zijn benodigde elementen?

- Toegankelijk/laagdrempelig houden. Dus medebewoners gebruiken/iemand uit de straat die al een duurzaam projecten heeft uitgevoerd.

Welke rol zien jullie voor jezelf tijdens deze avonden weggelegd?

- Het stimuleren van duurzaamheid op de avond zelf.

Overig:

- ET10 is wellicht niet de beste locatie voor publieksavonden, omdat het als 'te ver' gezien kan worden. De kerk van Midsland wordt als mogelijk alternatief genoemd, omdat het centraler gelegen is.
- Wie gaat er spreken op de avond? Iemand die goed kan enthousiasmeren en de urgentie kan overbrengen. Wellicht Ruud Koornstra of Bouwe de Boer vragen als moderator of gastspreker?
- Gratis bus van Arriva in laten zetten om mensen naar de publieke avonden te krijgen.
- Denk aan SBB dag met diverse ruimtes en diverse doe-activiteiten en sprekers. Concept gebruiken van de duurzame woonbeurs voor de publieke avonden. Er kan bijvoorbeeld iemand staan met kennis over duurzame installaties of iemand met rekenvoorbeelden. 'Neem je gegevens mee en bij stand 3 kun je kijken wat je kan besparen'.

In de ene ruimte kan een podiumpresentatie plaatsvinden en in de andere ruimte staan diverse mensen met stands. Je bereikt hierdoor een bredere

doelgroep (laagdrempelig). Wellicht diverse workshops of demonstraties organiseren (besparen, stookgedrag, isolatie). Je trekt hiermee ook weer ondernemers aan.

Dirk-Jan van Schie sluit hierna de avond af en bedankt iedereen hartelijk voor het meedenken. En nodigt de aanwezigen van harte uit om ook bij de volgende werksessie van 6 maart aanwezig te zijn.

Presentielijst

		<i>Namens</i>
1.	Wethouder Hendrik-Klaas van der wielen	Gemeente Terschelling
2.	Dirk- Jan van Schie	Terschelling Energie
3.	Willemijn Steentjes	Terschelling Energie
4.	Simon Kalf	Terschelling Energie
5.	Jacob Sil Ruige	Terschelling Energie
6.	Sicco Boorsma	3PEnergie
7.	Tijl Couzij	LAB Vlieland
8.	Edwin Zijlstra	Gemeente Terschelling
9.	Eva Tegelaar	Gemeente Terschelling
10.	Dick Visser	Horeca Nederland, afdeling Terschelling
11.	Jolanda Bakker	NLTO Terschelling
12.	Jan Houwelingen	Gastvrij Terschelling
13.	Jort Bonne	TCV
14.	Lammert de Boer	Natuurlijk Oosterend
15.	Harald v/d Oever	Maritiem instituut Willem Barentsz
16.	Ada Plinck	Terschelling Oerol
17.	Guido Hogerheyde	Terschelling Techniek
18.	Sebastiaan Pater	SAM
19.	Amarins Geveke	Folkshogeskoalle
20.	Lars Schouwstra	VAW
21.	Johan Haarsma	TOV
22.	Marleen Bakker en Bas van Es	Mooi Weer
23.	Daniëlle van Meegen en Ane Bierema	Puur Terschelling
24.	Melis de Vries	Tjermelân
25.	Gea van Essen	Bewoner